

UDK:101.3

Hilola ZAYNIYEVA,
O'zMPU Nemis tili va adabiyoti kafedrasida dotsenti
E-mail: hilolazayni@gmail.com
Zumrat XUDOYBERDIYEVA,
O'zMPU Nemis tili va adabiyoti kafedrasida dotsenti

Dots. PhD S.Nazarov taqrizi asosida

NEMIS TILI DARSIDA TALABALARNI GAPIRISH KO'NIKMASIGA O'RGATISHDA ROLLI O'YINLARNING AHAMIYATI

Аннотация

Ushbu maqola zamonaviy chet tili darsini tashkil etishda talaba yoshlarda muloqot kompetensiyasini rivojlantirish maqsadida interaktiv metodlardan unumli foydalanish, talabalarni muloqotga o'rgatish va chet tili darslarini samarali tashkil etish masalalariga bag'ishlangan. Ushbu maqolada shuningdek, interaktiv metodlardan biri, xususan rolli o'yinlarni darsga joriy qilishning bir necha usullari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Muloqot kompetensiyasi, interaktiv metodlar, dialog, rolli o'yinlar, real vaziyat, faol, samaradorlik.

ЗНАЧЕНИЕ РОЛЕВЫХ ИГР В ОБУЧЕНИИ СТУДЕНТОВ НАВЫКАМ УСТНОЙ РЕЧИ НА ЗАНЯТИЯХ ПО НЕМЕЦКОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

Данная статья посвящена вопросам эффективной организации занятий по современному иностранному языку с целью развития у студентов коммуникативной компетенции путем использования интерактивных методов, обучения студентов навыкам общения и повышения эффективности уроков иностранного языка. В статье рассматриваются различные способы внедрения ролевых игр — одного из интерактивных методов — в процесс обучения.

Ключевые слова: Коммуникативная компетенция, интерактивные методы, диалог, ролевые игры, реальные ситуации, активность, эффективность.

THE IMPORTANCE OF ROLE-PLAYING GAMES IN TEACHING STUDENTS' SPEAKING SKILLS IN GERMAN LANGUAGE CLASSES

Annotation

This article is dedicated to the issues of effectively organizing modern foreign language classes with the aim of developing students' communicative competence through the productive use of interactive methods, teaching students how to communicate, and ensuring the effective implementation of foreign language classes. The article also discusses several methods of introducing role-playing games – one of the interactive methods – into the classroom.

Key words: Communicative competence, interactive methods, dialogue, role-playing games, real situations, activity, effectiveness.

Kirish. Zamonaviy usullardan foydalanib dars o'tish, xususan chet tilini o'rgatishda ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali tashkil qilishning muhim omilidir. Chet tili darslarida interaktiv metodlarni qo'llash darsning jonli va samarali o'tishini ta'minlaydi. Bu metodlar o'quvchilarning faolligini oshiradi, kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantiradi va o'rganish jarayonini yanada osonlashtiradi. Chet tili darsida interaktiv yondashuv, dialoglar, rolli o'yinlar va jonli muloqotlar, guruhli muhokamalar kabi usullarni qo'llash darsni jonli tashkil qilishning asosiy prinsiplaridan biridir.

Interaktiv metodlar — bu o'quvchilarni faqat passiv qabul qilishdan (ma'lumotni tinglash) faollik bilan shug'ullanishga (muammoni yechish, guruh ishlarida ishtirok etish) undovchi pedagogik yondoshuvlardir. Bunday metodlar o'quvchilarga tilni an'anaviy o'rganish usullaridan tashqari, amaliy tarzda, real hayotda ishlatishga imkon yaratadi. Interaktiv metodlarni qo'llashdan asosiy maqsad talabalarni guruh bo'lib ishlashda, jonli muloqot qilish va muhokamalarda, o'yinlarda faol ishtirokini ta'minlashdir.

Zamonaviy chet tili darsida tilni oson va samarali o'rganishi uchun talabalarni muloqotga o'rgatish muhim ahamiyatga ega. Chet tilni o'rganishning boshlang'ich bosqichlarida muloqotning asosini albatta kichik dialoglar tashkil qilishi kerak. Talabalarni dialoglarga jalb qilish, ularni

o'zaro muloqotga o'rgatish zarur. Buning uchun talabalarda dialogik nutq bilan bog'liq bo'lgan talaffuz, so'z boyligi, grammatik kompetensiyasini turli o'yinlar va mashqlar orqali rivojlantirish darsda maqsad qilib olinadi. Leniye Xalilova o'z maqolasida dialogik nutq bilan bog'liq qiyinchiliklarning bir necha asosiy sabablarini va yechimlarini keltirib o'tadi. Ular orasida psixologik to'siqlar, dars jarayonidagi passiv usullar va talabalar orasidagi yetarli amaliyotning yo'qligi tilga olingan. Shuningdek, Murodilla Yakubbayev chet(nemis) tilini o'qitish jarayonida lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirishga ahamiyat qaratadi.

Ushbu muammolarga yechim sifatida biz talabalarni rolli o'yinlarga, dialoglarga, jonli muloqotga jalb qilish, ularning gapirish istagini rag'batlantirish uchun bir necha usullarni o'rganib chiqamiz. Bu maqolamizning asosiy maqsadlaridan biridir. Ushbu maqolada shu bilan birga talabalarni muloqotga o'rgatishning ustuvor metodlaridan biri bo'lgan rolli o'yinlarning nemis tili darslarida qanday qo'llanilishi usullari yoritiladi.

Grammatik va talaffuz jihatdan o'ziga xos bo'lgan nemis tili kabi xorijiy tillarni o'rganishda rolli o'yinlar muhim o'rin tutadi.

Rol o'ynash va stimulyatsiyalar chet tilini o'rganishda interaktiv metodlarning eng samarali usullaridan biri

hisoblanadi: Talabalar real hayotdagi vaziyatlarni namoyish qilishadi, masalan, do'konda savdo qilish, aeroportda yo'lovchi sifatida muloqot qilish, shifokor qabulida, universitet kutubxonasida yoki talabalar oshxonasidagi suhbat kabilar.

Albatta, bundan tashqari interaktiv metodlarning muloqotga o'rgatuvchi yana bir qancha usullari mavjud, ulardan biri- kichik guruhlarda munozaralar: O'quvchi yoki talabalar guruhlariga bo'linib, turli mavzularda munozaralar olib borishadi. Bu usul o'quvchilarning o'z fikrlarini ifodalash, argumentatsiya qilish va boshqalar bilan samarali muloqot qilish qobiliyatlarini rivojlantirsa, ko'rgazmali materiallar, video va audio materiallar yordamida talabalar yangi leksik va grammatik strukturalarni osonroq o'rganishi, talaffuzga oid ko'nikmalarni rivojlantirishi mumkin. Ammo biz ushbu tadqiqot ishimizda aynan rolli o'yinlarning ta'lim jarayonida qo'llanilishi, strategiyalari va albatta natijalarini ko'rib chiqmoqchimiz.

Rolli o'yinlar avvalo darsning asosiy qismida, ya'ni yangi mavzuni mustahkamlash qismida joriy qilingani ma'qulroq. Buning uchun avvalo vaziyat tashkil qilinib, yangi mavzu prezentatsiyasi yoki undan keyingi dars qismida berilgan dialog asosida rollar bo'lib beriladi. Har bir talaba o'ziga berilgan rolni bajarishga va shu bilan birga so'zlarni vaziyatga qarab erkin so'zlashga harakat qiladi. Bu usul o'quvchilarga tilni real sharoitlarda ishlatish imkonini beradi va kommunikativ kompetensiyalarini oshiradi.

Chet tili darsida talabalar bilim ko'nikmalarini rivojlantirish maqsadida rolli o'yinlarning qo'llanilishi qanday natijalarni berishini quyida ko'rib chiqamiz:

1. Qiziqish uyg'otadi: Talabalar o'zlarini har xil real hayotiy vaziyatlarda tasavvur qiladilar, bu ularning e'tiborini oshiradi.

2. Faol ishtirokni ta'minlaydi: O'yin davomida talabalar faol qatnashadi va o'z fikrlarini ifoda etishga intiladilar.

3. Kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantiradi: Talabalar suhbatlashish va o'zaro muloqot qilishni o'rganadilar.

Rolli o'yinlarni samarali tashkil qilish uchun vaziyatni tanlashda uning oson va qiziqarli ekanligi muhim o'rin tutadi, masalan "do'konda xarid qilish" (Im Geschäft), "restoranda ovqat buyurtma qilish" (Im Restaurant), "yo'l so'rash" (Nach dem Weg fragen), "Shifokor huzurida" (Beim Arzt) kabi mavzular talabalarga real sharoitda qulay harakatlanish va erkin gapirish muhitini, imkonini beradi. Avvalo shu kabi vaziyat yaratilgach, har bir talaba uchun mos rol taqsimlanib beriladi, shundan keyin dialog namunalarini taqdim etiladi.

Talabalarga tayyor berilgan dialog shunday tuzilgan bo'lishi kerakki, kerakli so'zlar, iboralar, mavzuga oid so'zlar qayta-qayta takrorlanib kelishi, dialogning xotirada saqlanishi, til ko'nikmasining oshishiga yordam berishini ta'minlashi kerak. Masalan:

Sotuvchi: "Was möchten Sie kaufen?"

Mijoz: "Ich möchte einen Apfel kaufen."

Sotuvchi: „Wieviel kostet das?“

Mijoz: „Das kostet 20 Euro“

Sotuvchi: „Was kann ich bezahlen?“

Mijoz: „Sie können 15 Euro bezahlen“

Birinchi bosqichlarda talabalarga skript asosida suhbatlashishni o'rgatish, so'ngra ularga erkin tarzda o'z so'zlari bilan gaplashishga imkon bergan ma'qul.

Chet tili (xususan, nemis tili) darsida rolli o'yinlar talabalarining to'rt asosiy ko'nikmasini (tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish) rivojlantirishda ayniqsa juda samarali vosita hisoblanadi. Tinglab tushunish(Hören)

ko'nikmasini rivojlantirish maqsadida Rolli o'yinlar (Sprechen) (Lesen) (Schreiben) jarayonida talabalar bir-birlari bilan suhbatlashib, o'qituvchi yoki guruhdoshlarning gaplarini tinglaydi. Bu: haqiqiy nutqni tushunish ko'nikmasini oshiradi; talaffuz va intonatsiyaga diqqatni qaratishga yordam beradi;

Talabalarga o'z fikrlarini ifodalash uchun qulay muhit yaratadi. Bu: so'z boyligini kengaytirishga yordam beradi; dastlabki xatolardan qo'rqmasdan erkin gapirish ko'nikmasini oshiradi; dialektik va amaliy suhbatlarda qatnashishni o'rgatadi;

Rolli o'yinlarda mavzuga oid matnlar, ssenariylar yoki kartochkalar bilan ishlash talab etiladi. Bu: o'qish tezligini oshiradi; yangi so'z va grammatik konstruksiyalarni matn kontekstida tushunishga yordam beradi; Rolli o'yinlar davomida talabalar qahramonning nutqini yozib chiqishi yoki suhbat davomida eslatma olishga majbur bo'ladi. Bu: yozma muloqot ko'nikmasini shakllantiradi; grammatik aniqlik va so'z tuzilishini yaxshilaydi;

Rolli o'yinlarning umumiy ahamiyatiga to'xtalib o'tadigan bo'lsak:

1) Motivatsiyani oshiradi: Talabalar jonli va qiziqarli o'yin orqali til o'rganishga ko'proq qiziqish bildiradi;

2) Kommunikativ yondashuv: Tilni amaliyotda qo'llash orqali samarali o'rganiladi;

3) Hamkorlik muhitini yaratadi: Guruh yoki juft bo'lib o'ynaganda muloqot qilish, fikr almashish va tilni birgalikda rivojlantirishga yordam beradi;

Shu sababli, rolli o'yinlar chet tili darsida to'rt ko'nikmani ham rivojlantirishda ajralmas metodik vosita hisoblanadi.

Rolli o'yinlar davomida talabalar bir-birlari bilan muloqot qilishadi, turli personajlar nutqini tinglashadi va vaziyatga mos javob qaytarishga o'rganishadi. Bu ayniqsa nemis tilidagi talaffuzni ham tushunishga yordam beradi.

O'yin davomida talabalar turli rollarni o'ynashadi, bu esa ularga erkin va tabiiy gapirish ko'nikmasini shakllantirishga yordam beradi. Nemis tilida muloqot qilishda ishlatiladigan so'z boyligini oshirish imkoniyati ham yaratiladi. Rolli o'yinlar uchun tayyorlangan ssenariylar va vaziyatlarni o'qish talabalarga nemis tilidagi matnlarni tushunishni rivojlantirishga yordam beradi. Bu nemis tilidagi yozuv tizimiga o'rganishda ham foydali.

Chet tili darsida rolli o'yinlardan foydalanishning yana bir qancha afzalliklaridan biri, qiziqarli muhit yaratib, talabalarni faol ishtirok etishga undashdir. Bu nemis tilidan real hayotiy vaziyatlarda foydalanishga imkon beradi. Talabalar o'zaro muloqot qilish orqali birgalikda o'rganishadi. Keyingi afzalligi, tili o'rganilayotgan mamlakat madaniyatini o'rganadi, ya'ni rolli o'yinlar orqali nemis madaniyati va urfodatlar bilan tanishish imkoniyati yaratiladi. Bu metod talabalarni nafaqat tilni o'rganishga, balki uni amaliyotda qo'llashga tayyorlaydi, shu bilan birga, ijodiy fikrlash va o'zini ifoda etish qobiliyatlarini ham rivojlantiradi.

Talabalarni dialoglarni o'rganishga jalb qilish maqsadida qiziqarli va motivatsion muhit yaratish maqsadga muvofiqdir. Bunday vaziyatda avvalo „rag'batlantirish“ muhim rol o'ynaydi: har bir muvaffaqiyatli dialog uchun talabalarni maqtash yoki kichik mukofotlar berish samarali bo'ladi;

Vizual materiallar qo'llash, ya'ni o'quv kartochkalari, slydlar yoki videolar orqali real hayotiy suhbatlarni ko'rsatish o'quvchilarni ilhomlantiradi;

Jamoaviy ishlash talabalarni kichik guruhlariga ajratib, birgalikda dialoglar tuzish topshirig'ini bajarishlari ularning bir-biridan o'rganishlariga imkon beradi.

Chet tillarni o'rganayotganda talabalarining turli darajadagi layoqatini e'tiborga olgan holda yondashish maqsadga muvofiqdir. Chunki guruhda talabalarining til

darajasi bir xil bo'lmashligi mumkin, shuning uchun metodlarni individual ehtiyojlarga moslashtirgan ma'qul.

Interaktiv metodlarning samaradorligi ko'plab afzalliklar bilan birga, ba'zi qiyinchiliklarga ham olib kelishi mumkin:

Jumladan, vaqt va resurslarga bo'lgan talab: Interaktiv metodlar qo'llanilganda darsni rejalashtirish va o'quvchilarga individual yondoshuv ko'proq vaqt va resurs talab qiladi. Bunda albatta o'qituvchining malakasi muhim o'rin tutadi. Interaktiv metodlarni samarali qo'llash uchun o'qituvchi yuqori malakaga ega bo'lishi kerak. O'qituvchilar, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash bilan bir qatorda, ayniqsa yangi texnologiyalar va onlayn platformalarni qo'llashda o'z bilim va ko'nikmalarini muntazam rivojlantirib borishlari zarur.

Xulosa. Nemis tili darslarida rolli o'yinlardan foydalanish talabalarni til o'rganishga yanada faolroq jalb qilish imkonini beradi. Bu metod nafaqat tilni o'rgatadi, balki talabalarni ijodiy va mustaqil fikrlashga undaydi. Dialoglarni o'rgatishning bunday usullari nafaqat dars davomida, balki real hayotda ham talabalar uchun foydali bo'ladi, ya'ni

kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantiradi. Interaktiv metodlar tilni muloqot orqali o'rganish imkoniyatini yaratadi, bu esa o'quvchilarning tilni o'zaro muloqotda qo'llash qobiliyatini oshiradi.

Darsda dialoglarni berish talabalarning talaffuz va eshitish ko'nikmalarini yaxshilaydi. Ko'rgazmali materiallar va audio yordamida o'quvchilar tilning talaffuzi va eshitish ko'nikmalarini mukammallashtirishadi.

Guruh bo'lib ishlash yoki munozaralarda ishtirok etish kognitiv rivojlanishga, shuningdek o'quvchilarga mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va kreativ yondoshuvlarni rivojlantirishga yordam beradi.

Shuningdek, rolli o'yinlar o'qituvchilarga talabalarni baholashda ham yordam beradi. O'yin jarayonida o'qituvchi talabalarni kuzatib, ularning tilni qanchalik yaxshi o'zlashtirganliklarini aniqlashi mumkin.

Umuman olganda, chet tili darslarida rolli o'yinlardan foydalanish talabalarni muloqotga o'rgatishda samarali usul bo'lib, ularning til o'rganish jarayonini qiziqarli va interaktiv bo'lishini ta'minlaydi.

ADABIYOTLAR

1. Jalolov J.. Chet tilini o'qitish metodikasi, darslik. "O'qituvchi" nashriyoti. Toshkent 2012.
2. Raxmatov I. "O'yin texnologiyalari yordamida chet tilini o'qitishni innovatsiyalash". Maqola. "Arab tili globallashtirish davrida: Innovatsion yondashuvlar va o'qitish metodikasi" xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari.
3. Urazbayeva D.. "Rolli o'yinlar chet tillarini o'qitish vositasi sifatida". Maqola. "Ta'lim sifatini ta'minlashning ilg'or usullari", konferensiya materiallari. Samarqand 2024
4. Saidaliyev S. Chet tili o'qitish metodikasidan ocherklar. N 2004.
5. Brown, H. Douglas. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. Pearson Education, 2014.
6. Harmer, Jeremy. The Practice of English Language Teaching. Longman, 2015.